

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 26 mars kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntefrihet å lån för anskaffande av utsädespotatis.

I en till riksdagen den 20 mars 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 133, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att för lån, som av statsmedel beviljas hushållningssällskap intill ett belopp av 1 miljon kronor för anskaffande och tillhandahållande av utsädespotatis våren 1917 i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag, räntefrihet må åtnjutas för tiden intill fastställd återbetalningsdag, som dock icke må sättas senare än den 1 december 1917.

Till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»Då jag förut denna dag anmälde frågan om åtgärder för befordrande av brödsädsodlingen, meddelade jag, att förslag föreläge till dylika åtgärder jämväl beträffande potatisodlingen. Jag åsyftade härmed en den 16 i denna månad inkommen, den 10 innevarande mars dagtecknad framställning från lantbruksstyrelsen angående beredande av räntefritt lån till hushållningssällskap för utlämnande av utsädespotatis åt odlare, för vilken framställning jag nu torde få redogöra. Jag vill emellertid dessförinnan nämna, att jag redan i skrivelse den 13 innevarande mars anmodat statens livsmedelskommission att skyndsammast föranstalta om utredning, huruvida icke förhållandena göra åtgärder från statens sida genom garanti av minimipris eller på annat sätt nödvändiga för befordrande av potatisodlingen. Kommissionen har nu i skrivelse den 15 mars 1917 meddelat, att densamma för frågans utredning tillkallat fem

sakkunniga personer ävensom anmodat professorn H. Juhlin-Dannfelt att biträda kommissionen vid behandlingen av de förslag i ämnet, som de sakkunniga kunde komma att framlägga. Kommissionen har därjämte förklarat sig på det kraftigaste instämma i syftet med lantbruksstyrelsens förenämnda framställning och särskilt betonat, att, därest ej utsädespotatis i tid kunde anskaffas i erforderlig mängd, andra åtgärder för uppmuntrande av potatisodling helt visst icke skulle leda till åsyftat resultat.

Lantbruksstyrelsen har i nämnda skrivelse anfört följande:

»I underdånig skrivelse den 29 januari 1917, angående åtgärder för befordrande av odlingen av vårvete och korn, har lantbruksstyrelsen även framhållit, bland annat, att åtgärder från statens sida borde vidtagas för att i den mån detta läte sig göra betrygga största möjliga odling instundande vår av potatis. Styrelsen ansåg nämligen, att ett ingripande från statens sida i detta avseende vore så mycket mera av behovet påkallat, som fara föreläge, att brist på utsäde eljest kunde komma att i vår uppstå dels på grund av förra årets svaga skörd, dels på grund av ökad konsumtion till följd av otillräcklig tillgång på andra nödvändighetsvaror av samma slag och härav föranledda högre pris, som locka till försäljning av för utsäde avsedd potatis, dels ock därför att den i höstas skördade potatisen visade stor benägenhet att under förvaringen skadas av röta.

Innan lantbruksstyrelsen emellertid kunde framställa förslag till åtgärder, lämpliga att för ändamålet vidtaga, hade styrelsen ansett, att erforderlig utredning i ämnet borde verkställas.

En sådan utredning har sedermera utförts med biträde av hushållningssällskapen, vilka genom sina underavdelningar och ombud avgivit av lantbruksstyrelsen begärda upplysningar rörande dels tillgången på utsädespotatis för en normal odling och för en utökad sådan, dels överskottet till avsalu och huruvida potatisen varit angripen av röta, dels ock utsikterna för åstadkommande av en större potatisodling än den normala.

Sedermera har Eders Kungl. Maj:t genom nådig förordning den 15 februari 1917 anbefallt en fullständig inventering av potatisförråden, men enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat torde resultatet av denna icke vara att förvänta förrän tidigast i medlet av nästinstundande april månad. Att dröja med åtgärders vidtagande till denna tidpunkt torde icke vara tillrädligt, enär de åtgärder, som äro behöfliga, kräva en tämligen lång förberedelse.

Av de genom hushållningssällskapen insamlade uppgifterna synes framgå, att tillgången inom landet på sättpotatis i allmänhet är tillräcklig för normal odling, samt att, om också undantagsvis överskott därå råder, endast små utsikter förefinnas att få en över det normala utsträckt odling därav till stånd. I Kopparbergs och Gävleborgs län förefinnes dock brist även för en normal odling.

Såsom lantbruksstyrelsen i sin förberörda underdåniga skrivelse anfört, är det av stor betydelse, att en normal potatisodling säkerställes och om möjligt att åtgärder vidtagas för en utökning av densamma. Genom potatisodlingen erhålles nämligen den största mängden folknäring per ytenhet, varjämte genom att potatisen kan odlas på jord, som annars varit avsedd till höskörd eller bete under året, någon inskränkning av årets sädesskörd ej behöver ifrågakomma genom utökning av potatisodlingen.

Priset på sättpotatisen torde emellertid bliva avsevärt högt och skall odlingen säkerställas, synas åtgärder böra av staten vidtagas för att underlätta densamma.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande torde detta bäst kunna ske genom att hushållningssällskapen erbjudas tillfälle att erhålla räntefria lån för tillhandahållande av utsäde åt odlare, som därav vore i behov, i första rummet åt sådana, som vore villiga att utöka arealerna för potatisodlingen.

Något tvivel torde icke behöva råda därom, att hushållningssällskapen skola finnas villiga att i detta fall tjäna såsom mellanhänder. Då brist på annat utsäde vid föregående tillfällen förelegat, hava de på motsvarande sätt, utan anlitande av statsbidrag i någon form, trätt hjälpende emellan. Att nu ställa samma fordran på deras offervillighet anser sig dock lantbruksstyrelsen icke böra ifrågasätta, då det här gäller ett utsäde, vars anskaffande och tillhandahållande är förbundet med väsentligt större svårigheter och risk. än då fråga är om olika slag av spannmål.

Ansökning om lån för inköp av utsädespotatis borde av hushållningssällskap ingivas till lantbruksstyrelsen, varefter styrelsen borde hava att mellan de olika sällskapen fördela lånebeloppen, vilka mot hushållningssällskapens skuldförbindelser borde utbetalas av statskontoret. Återbetalningen borde ske före årets utgång och ränta beräknas med 6 procent endast från den 1 december 1917 till dess återbetalning sker. De belopp, som av hushållningssällskapen icke före den 1 juli 1917 använts, borde omedelbart återbetalas. Hushållningssällskapen borde till odlarna utlämna potatisen till självkostnadspris mot förbindelse dels att potatisen användes till utsäde, dels att betalningen erlägges före den 1 december 1917, varefter ränta å skulden skulle beräknas med 6 procent.

Vid beräkning av storleken av det för omförmälda ändamål erforderliga beloppet torde man kunna utgå från, att bristen på utsäde i en del län jämte den möjliga utökningen av utsädesbehovet i andra kan uppskattas till minst 100,000 deciton, och då inköpspriset icke torde kunna beräknas lägre än till 9 kronor 50 öre per deciton, synas minst 950,000 kronor krävas för ändamålet. Härigenom skulle utsäde kunna åstadkommas till omkring 6,000 hektar, vilka annars icke skulle komma till användning för potatisodling.

Men även andra åtgärder torde böra vidtagas för att söka åstadkomma en utökning av potatisarealen. Så torde en upplysningsverksamhet rörande lämpligheten av och sättet för en ökad potatisodling böra ifrågakomma. Även här äro hushållningssällskapen lämpliga såsom mellanhänder, då de genom sina konsulenter och undervisare m. fl. äro i tillfälle att utföra det behövliga arbetet härför.

På grund av vad sålunda anförts, får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förslagits bereda ett belopp av 950,000 kronor för att användas till utlämnande av räntefria lån åt hushållningssällskap för inköp av utsädespotatis.»

Vid styrelsens skrivelse var fogat ett sammandrag över de från hushållningssällskapen inkomna uppgifterna. I dessa klagas isynnerhet över den skada frostens åstadkommit, på många håll redan i höstas, innan potatisen kom ur jorden, men isynnerhet under den ovanligt stränga vintern, då potatisen frusit i stukorna.

Då nödvändigheten av att för nästa konsumtionsår erhålla så riklig tillgång på inhemsk potatis som möjligt bör för envar vara uppenbar samt en förutsättning härför är, att sättpotatis i tillräcklig mängd och av tillfredsställande beskaffenhet finnes att tillgå för årets potatisodling, men utredningen visar, att tillgången på dylik sättpotatis inom vidsträckta delar av landet är för ringa, synes det mig särdeles välbetänkt att nu inrikta de närmaste åtgärderna för potatisodlingens befordrande på att underlätta anskaffandet av sättpotatis. Förhållandena synas göra ett ingripande från statens sida i sådant syfte fullt motiverat. Det av lantbruksstyrelsen nu framlagda förslaget synes mig vara väl avpassat för ändamålet och kunna i huvudsak godkännas. Törhända böra vid dess genomförande jämkningar i detaljer vidtagas.

Jag vill alltså tillstyrka sagda förslag. Det belopp av statsmedel, som må för lånen få tagas i anspråk, synes mig för säkerhets skull böra höjas till en miljon kronor men kommer naturligtvis endast i mån av behov att användas. Det torde kunna erhållas från de medel till belopp av 115 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i form av kreditiv ställa till Kungl. Maj:ts förfogande för anskaffande av livsförnödenheter. Då förslaget innefattar, att å utlånade statsmedel icke skulle betalas ränta för tiden före lånets förfallodag, torde i detta hänseende riksdagens medgivande i ämnet böra inhämtas.»

Utskottet.

Med tillkännagivande att utskottets snabba behandling av framställningen i fråga föranletts av angelägenheten därav, att statsmakternas beslut i ärendet fattas före den omedelbart förestående vårsåddens början får utskottet, som icke funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förvarande framställning, hemställa,

att riksdagen må medgiva, att för lån, som av statsmedel beviljas hushållningssällskap intill ett belopp av 1 miljon kronor för anskaffande och tillhandahållande av utsädespotatis våren 1917 i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag, räntefrihet må åtnjutas för tiden intill fastställd återbetalningsdag, som dock icke må sättas senare än till den 1 december 1917.

Stockholm den 26 mars 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: herrar greve Hamilton, Ericsson, Paulson, Fahlén, Holmquist, Lindblad, greve Wachtmeister, Persson, Åkerlund, Öberg, Sjöblom, Lundström, Pettersson, Olaus, Norin och Nordström.